

„Legyek újra a pusztán Veled”

Egy ünnepi beszéd elé

„Hirtelen megteltek a templomaink”, mondja a rendszerváltás idejéről a Nagykörösi Református Tanítóképző újjraalapításának harmincadik évfordulójára rendezett kis konferencián tartott előadásában a szervező igazgató. „S aztán ki is ürültek egy idő után” – teszi hozzá. Az a történet azonban, hogy az egykori egyházi oktatási intézmények visszakerültek egyházi kézbe, nem állt meg, az első hullám fájdalmas tapasztalatai ellenére sem – mert bár a főiskola épp sikertörténetként indult, jó néhány fájdalmas református iskolaindulásról tudunk Pápától Sárospatakig – sőt, ma már olyan oktatási intézmények sokaságának egyházi kézbe kerülésénél tartunk, melyeknek semmilyen egyházi múltja nem volt, semmilyen egyházi kötődése nincs. Hogy közeli példákkal éljünk, frissen került egyházi kézbe a ceglédi Török János Mezőgazdasági és Egészségügyi Technikum és Szakképző Iskola, valamint a kecskeméti Neumann János Egyetem Tanítóképző Kara. Egyik intézmény sem készült erre a változásra. Következésképpen egyikük fenntartóváltása sem magától értetődő, és az egyház társadalmi szerepének erősödése sem szolgálhat magyarázatul. Hiszen az egyház társadalmi szerepének erősödése a hívekben mérhető, a hívek számában, közösségük lelki, szellemi erejében. Amit nem mondhatunk növekvőnek, s amire az egyház által meg gondolatlanul átvállalt közösségi feladatok éppen ellenkezőképpen hathatnak, a vallásfelekezet vállalkozássá alakul, kénytelen alakulni.

Szabó János alapító igazgató ünnepi beszéde éppen ezt az aggodalmat szólaltatja meg, hogy az a hit és elkötelezettség, ami a szerencsés körülményeknek is köszönhetően a főiskola sikeres indulását eredményezte, nem biztosíték a jelenre, és számvetés nélkül, a harminc évvel ezelőtti történet sokoldalú végiggondolása nélkül egyszeri csoda marad, nem lehet a jövő támasza sem.

Takács Géza

TISZTELT ÜNNEPLŐK!

I.

Tíz évvel ezelőtt, amikor az alapítás huszadik évfordulóját ünnepeltük, és másokkal együtt elmondtam én is a visszaemlékezésemet, utána Méhes Balázs dékán helyettes úr megszólított: „János, beszéljünk majd egyszer hosszabban ezekről a dolgokról, mert szeretném jobban megérteni, hogy miért, vagy mitől volt olyan sikeres a főis-

kola indulása”. Bár azóta már többször is beszélgettünk Balázssal, erre a hosszabb beszélgetésre mindmáig nem került sor. Ezért engedjék meg, hogy néhány pontba összefoglalva – nyilván nem a teljesség igényével – most megpróbáljak válaszolni erre a tíz évvel ezelőtt fölített kérdésre, vagyis hogy elmondjam, amit tudok, vagy legalábbis tudni vélek arról, hogy mi is történt itt harminc évvel ezelőtt. Mik voltak azok a **kulcsmomentumok**, amik miatt valóban sikeres lehetett az indulás.

De hát valóban sikeres volt? Létezhet persze sokféle értékelési szempont, aminek a mentén az alapítás és indulás sikerességéről vagy sikertelenségéről jóval árnyaltabb kép volna rajzolható, én most hadd emeljek ki mégis ezek közül egyetlen egyet, talán a legfontosabbat: **egyházi szempontból föltétlenül sikeres volt!** Ahogy mondani szokás a magyarokkal kapcsolatban, hogy nincsen olyan távoli, rejtett zuga a világnak, ahol legalább egy-két honfitársunk elő ne fordulna, ha körülnézünk az egyházban, ugyanezt látjuk: mindenütt ott vannak a volt diákjaink és tanáraink. (Biztosan sokan látták a kezemben ezt a másfél hónappal ezelőtti Reformátusok Lapját. A címlapról Hargita Péter, 16 évig volt szobatársam mosolyog ránk, s ha belelapozunk, még további két nagykőrösi kötődésű személy fényképével találkozunk.) Ott vagyunk, ott vannak az egyházban mindazok, akik itt valaha is megfordultak.

II.

**Mik voltak ennek a sikerességnek a kulcs-
elemei,** amikből talán tanulni is lehet ma is, így 30 év múltán? (Természetesen az Isten áldásán, gondviselő akaratán, és az elvégzett minőségi szakmai munkán túl, ami evidencia.) Ezeken kívül, ami megfogható a számunkra, öt pontot emelnék ki. Ebből három az induláskori közegre vonatkozik, kettő pedig közelebről magára az iskolára.

1) 30 évvel ezelőtt nem csak rendszerváltás volt Magyarországon, hanem, ha nem is túl erős, de egy egyházi, hitbéli ébredés is. Vagy legalábbis egy hirtelen jövő, majd sajnos fokozatosan lecsengő érdeklődés az egyházak iránt. Akik elég idősek vagyunk, emlékezhetünk, hogy hirtelen megteltek a templomaink. (S aztán ki is ürültek egy idő után.)

Amire nem szoktunk gondolni, az az, hogy az egyházi képző intézmények iránt is nagyon megnőtt a kereslet. Így a frissen induló nagykőrösi főiskola iránt is. Az első években nem volt gond, hogy van-e elég jelentkező. Bőségesen lehetett, sőt kellett a legjobb diákokból válogatni.

2) De nem csak diákjelentkezők voltak bőségesen, hanem tanárok is. Az egyháznak akkor volt, illetve lett elég szellemi-lelki kapacitása, volt, illetve lett elég széles értelmiségi, pedagógusi holdudvara, amiből, ha nem is egy csapásra, de föl lehetett építeni egy elkötelezett és minőségi tanári, oktatói kart.

Emlékszem, legelső konfliktusaim is éppen ebből adódtak a helyi egyházi vezetéssel. Két koncepció állt egymással szemben. Helyi erőkből feltölteni a tanári kart, és így minél gyorsabban önállósítani az intézményt – vagy építkezzünk egy kicsit lassabban, de a lehető legjobb erőket nyerjük meg. Még annak az árán is, ha ők ingáznak, vagy esetleg lakhatást kell biztosítanunk egyeseknek.

Végül is, visszatekintve, úgy gondolom most már, hogy jó kompromisszum született. Hiszen a nagykőrösi reformátusság, és így némileg a város is a magának érezhette a kibontakozó intézményt, és komoly nagy nevek is, (vagy leendő nagy nevek, akik később lettek professzorok itt-ott) fiatalon itt tanítottak.

3) A harmadik, még mindig a korabeli közegre vonatkozó megjegyzésem az, hogy az egyháznak a 90-es évek elején/közepén szüksége volt, pontosabban szüksége lett a diákjainkra, mire az első évfolyamok végeztek. Ezt az induláskor még csak hinni és remélni lehetett.

Benda Kálmán (biztosan sokan emlékszünk rá tisztelettel), aki akkor a Ráday Gyűjtemény igazgatója volt, később pedig

a Károli Gáspár Református Egyetem első rektora lett, szóval ez a bölcs és sokat tapasztalt tudós ember 1990 késő őszén, november táján erős kételyét fejezte ki előttem, hogy „a jó gimnáziumok, persze azok kellene, hiszen ott nevelődik majd a református értelmiség, na de mi szükség van református tanítóképzőre?”. Aztán persze gomba módra elkezdtek szaporodni a református iskolák, és szinte elkapkodták a friss végzőseinket. Valamikor 1994 tavaszán, (vagyis egy-két hónappal a legelső évfolyam diplomázása előtt) éppen itt, ebben a teremben valami ünnepséget tartottunk, amikor az ajtóban, minden előzmény nélkül megjelent Illés Dávid. Ő ma az egyik budapesti esperes, de akkor még egyszerű falusi pap volt, és azt mondja:

- János kik a legjobb tanítványaitok?
Mert a jövő héten viszem őket a szülői értekezletre.
- Miféle szülői értekezletre? Nincs is református iskolátok.
- De őszől már lesz! És egyszerre legalább három évfolyamot tervezek indítani.

Aztán elvitte őket, és azóta is megvannak.

4) Közelebről az iskolával kapcsolatban, mint a későbbi sikeresség kulcselemeit, két dolgot emelek ki, amik persze egymással is összefüggnek. (És külön kérem a polgármester-helyettes urat és mindenkit, hogy ne botránkozzon meg, ne botránkozzanak meg azon, amit mondok, mert ki fog a dolog kerekedni!) Szóval a régi Nagykőrösi Református Tanítóképzőt a többi egyházi iskolával együtt, ahogy hallottuk már, 1948-ban államosították, s azután 1957-ig még mint állami intézmény működött, majd végleg(?) bezárták. Micsoda sérelem! Micsoda veszteség, és micsoda bánat! Előbb az egyháznak, majd a városnak!

És – kérem, most ne botránkozzanak meg – micsoda szerencse az 1990-ben újraindított Nagykőrösi és Dunamelléki Református Tanítóképző Főiskola számára, hogy így történt! Sikeres indulása egyik kulcseleme lett ez a körülmény. Megmaradt ugyanis a sérelem, a veszteség és a bánat által gerjesztett energia – sőt, ezt a „kétágú” energiát, az egyházit és a városit sikerült is valamelyest egyesíteni –, de: tiszta lappal lehetett indulni.

A korabeli szóhasználatban kétféle református iskola létezett. Az úgynevezett „táblacserés” és a „nem táblacserés” iskolák. A mi iskolánk azon szerencsés kevesek egyike volt, lehetett, amelyik, bár komoly hagyományokkal bírt (1839), de nem táblacserésként építközhetett. Ha valahol, akkor itt érhető tetten igazán az ószövetségi József-történet klasszikus mondatának az igazsága: „Ti ugyan rosszat forraltatok ellenem, de az Isten jóra fordította...”

5) S végül a nem táblacserés jelleg, az, hogy alulról lehetett fölépíteni olyannak, amilyenek akkor a legjobbnak hittük, ez tette lehetővé, s a Szabó János-i kezdetek után Nagy István főigazgatói/dékáni székbe kerülése pedig mintegy „bebetonozta”, „evidenciává tette” azt, hogy az intézmény hosszú időre karakteresen református hitvallói jelleget kapott. Ez is kulcsdolog!

Azon persze lehet utólag vitatkozni, sőt talán kell is, hogy az 1990-es és 2000-es években mit jelentett, vagy jelenthetett volna még a „karakteresen református hitvalló jelleg”. De az bizonyos, hogy ez megkülönböztette Nagykőröst minden más hasonló intézménytől – a debreceni Kölcsey Tanítóképzőtől például – s így egyediségének és ezzel sikerességének az egyik záloga lett.

Az eddig elmondottak – jobb híján nevezük így – a tanítóképző főiskola **külső**

történetéhez tartoznak. Az egyháztörténet tanáraként, volt levéltárosként sokáig fontolgattam, hogy az a történeti, egyháztörténeti jelentőségű folyamat, aminek a hőskorban magam is részese lehettem, nevezetesen az 1990 utáni református iskolák és egyéb református intézmények tömeges alapításának a kora – bizony – megérdemelné, hogy dokumentumai akár önálló levéltárba gyűjtsenek, akár már meglévő egyházi gyűjtemények önálló részlegei foglalkozzanak vele. Hogy ez a bizonyos külső történet egyszer majd minél hitelesebben rekonstruálható legyen!

III.

A külső történet mellett azonban van ennek a korszaknak egy másik fontos metszete vagy nézete is. Jobb híján ezt most **belső történet**nek nevezném. Hogy mire gondolok, egy verssel próbálom megvilágítani, ami a 1990-es évek első felében íródott egy hitben élő, egyházközelben szerző tollából, aki részese volt az akkori református iskolaalapítási hullámnak, ám ennek során némileg meghasonlott, és a hite megtartásáért, illetve annak újrafarmálásáért kénytelen küzdeni. (Kérem, ne anynyira az esztétika mércéjével mérjék ezt a verset, hanem mint hitelesnek tartható dokumentumot tekintsék!)

Templomépítő éneke

Készen, ím, a kőből való templom,
templommá lett a fűrgő gondolat,
s míg patakzott arcom verítéke,
nem ment le a torkomon falat.

S Te kerülöd most e büszke tornyot?
Hiába eseng az ezüst harang,
akár ha kriptába, mindörökre,
süketen hull vissza rám a hang?

Ó, Uram! Vigy ki engem innen, s tedd,
hogy legyek újra a pusztán Veled,
s kóstolhassam szélfűtt sátorodban
újra édes manna kenyered!

Szóval, hogy hogyan élték meg Nagykőrösön – és most már lépünk túl kicsit Nagykőrösön – voltaképpen az egész országban a születő és újjászülető református iskolák és más intézmények körül szorgoskodók, az ott dolgozók ezt a reformátussá válást?

Gondolják meg!

1990-ben, akkor már csaknem fél évszázad után, először került az egyházunk abba a helyzetbe, hogy emberek – jórészt diplomás emberek – széles és egyre szélesebb tömegének lett a munkáltatója.

Hogy vizsgázott ebben az új szerepben az egyház? És hogy élték, éltek meg ezt a munkavállalók? Az erről való tudás a **református önismeret** elengedhetetlen része!

Hogy hogyan néz ki ma az egyházunk, és hogy hogyan fog kinézni tíz meg húsz év múlva, az nagyban múlik azon, hogy milyen volt, és ma milyen ez a találkozás egyház és munkavállalók között. Hogy milyen volt, és milyen most ez a bizonyos belső történet.

Nyilván vannak erről is fölmutatható dokumentumok, mint például a fent idézett vers is, de a belső történet, természeténél fogva, ha egyáltalán, inkább csak az oral history módszerével érhető tetten. A harminc évvel ezelőtti szereplők, ha még élnek, akkor is a legjobb esetben a nyugdíj felé tartó emberek. Szóval, ha meg akarja őket valaki hallgatni, akkor **sietni kellene!**

S végezetül: ha nem lett és nem lesz külön levéltár, és ha senki sem kíváncsi a harminc évvel ezelőtti szereplők emlékeire, legalább egy komoly kutatócsoportot, egy konferenciát vagy konferencia-sorozatot kellene – szerintem, kívülálló szerint

– indítani „**az egyház és intézményei**”
ágas-bogas, szerteágazó témakörében,
nehogy az intézmények egyre növekvő tö-
mege előbb-utóbb magát az egyházat tegye
láthatatlanná!

Historia est magistra vitae.
A történelem az élet tanítómestere.
Szóval tanuljunk a harminc évvel
ezelőtti dolgokból!

Szabó János, szervező igazgató

